

УДК 378.016:811.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-1-47>**Юлія ЗОЛОТЬКО,***orcid.org/0000-0001-7739-0535**старший викладач кафедри англійської філології**Маріупольського державного університету**(Маріуполь, Запорізька область, Україна) j.zolotko@mdu.in.ua*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕМІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У статті висвітлено досвід впровадження англійської мови як мови викладання у Маріупольському державному університеті. Англійська мова як мова викладання (English as a medium of instruction (EMI)) розглядається, як використання англійської мови для викладання академічних дисциплін у тих країнах, де основна мова (L1), якою розмовляє більшість населення, не є англійською (L2). Авторкою проаналізовано Концепцію розвитку англійської мови у Маріупольському державному університеті, мета якої полягає в створенні умов для підготовки випускників і викладачів до активного професійного спілкування в іншомовному професійному й академічному середовищах; забезпеченні професійних потреб здобувачів вищої освіти на рівні, що відповідає очікуванням роботодавців; заохоченні до навчання впродовж усього життя та самостійності у вивченні мов.

Визначено основні проблеми, з якими зіткнулись фахівці та керівництво закладу освіти під час впровадження ЕМІ, а саме: недостатній рівень володіння англійською у здобувачів та викладачів, невпевненість викладачів, недостатній рівень педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників. Описано шляхи розв'язання наведених проблем: впровадження навчального курсу «Іноземна мова» у кількості 18 кредитів для здобувачів вищої освіти; підготовка та реалізація інтенсивних курсів англійської мови для науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти; проведення циклу тренінгів для викладачів, направлених на удосконалення методики викладання мови, підвищення впевненості в собі, пошук креативних шляхів і колективне вирішення проблемних питань; організація Школи підвищення педагогічної майстерності, націленої на оволодіння новими ефективними методиками та методичними прийомами, ознайомлення з сучасними інноваційними технологіями, сприяння формуванню індивідуального стилю творчої діяльності, вивчення та впровадження в практику передового педагогічного досвіду.

Результати дослідження свідчать про те, що впровадження ЕМІ є складним завданням, що вимагає комплексних рішень, сумісної діяльності викладачів англійської мови, викладачів професійних дисциплін, фахівців-педагогів і підтримки керівництва закладу освіти.

Ключові слова: англійська мова як мова викладання, заклад вищої освіти, здобувач вищої освіти, педагогічна майстерність, рівень володіння мовою.

Yuliia ZOLOTKO,*orcid.org/0000-0001-7739-0535**Senior Lecturer at the English Philology Department**Mariupol State University**(Mariupol, Zaporizhzhia region, Ukraine) j.zolotko@mdu.in.ua*

IMPLEMENTING EMI IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: THE CASE OF MARIUPOL STATE UNIVERSITY

The article describes the experience of introducing English as the language of teaching at Mariupol State University. English as a medium of instruction (EMI) is referred to the use of English to teach academic subjects in countries where the first language (L1) spoken by the majority of the population is not English (L2). The author analyses the Framework for the English Language Development at Mariupol State University aimed at creating conditions for preparing graduates and lecturers for active professional communication in foreign professional and academic environments; meeting the professional needs of higher education seekers at a level that corresponds to the requirements of the employers; encouraging lifelong learning and independence in language learning.

The author identifies the main problems faced by the teaching staff and the management of the educational institution while implementing EMI, namely: the insufficient level of the English language proficiency of students and lecturers, lecturers' lack of confidence, low level of pedagogical skills of research and teaching staff. The study suggests the ways to solve the abovementioned problems: introducing the course «Foreign Language» consisting of 18 ECTS credits for higher education students; designing and conducting intensive courses of English for higher education institution research and teaching staff; providing trainings for lecturers aimed at improving foreign language teaching methods,

self-confidence, searching for creative ways of solving challenging issues. In addition, the article considers organizing the School of pedagogical excellence with the aim to acquire new effective methods and techniques, get to know about modern innovative technologies, form the individual style of creative activity, learn and implement advanced pedagogical experience.

The results of the study indicate that the implementation of IMI in higher educational institutions is a complex task requiring balanced solutions, joint efforts of English teachers, vocational subject lecturers, education specialists and the higher educational institution leaders.

Key words: English as a medium of instruction, higher education institution, higher education seeker, pedagogical excellence, level of the English language proficiency.

Постановка проблеми. Володіння англійською мовою визнане базовим життєвим умінням XXI століття нарівні з умінням користуватися комп'ютером, зараз це вже не є окремою спеціалізацією. Англійська дає людям можливість працювати зі значно ширшим розмаїттям інформації, ознайомлюватися із більшою кількістю поглядів, аніж це можна було би зробити тільки рідною мовою (Болайто, Вест, 2017: 102).

За останнє десятиліття у нашій країні стрімко зростає конкурс між закладами вищої освіти (ЗВО). Для конкурентоспроможності ЗВО запрошують іноземних викладачів та прагнуть збільшити кількість іноземних здобувачів вищої освіти. Жорстка конкуренція ставить перед ЗВО непросту задачу – запровадження англійської мови як мови викладання (English as Medium of Instruction – ЕМІ). Така політика сприяє інтернаціоналізації закладу освіти та підвищенню його рейтингу. Іншою метою є те, що заклади вищої освіти пропонують своїм студентам таку програму навчання, що готує їх якнайкраще до глобалізованого світу.

Аналіз досліджень. Аналіз публікацій, що вивчають досвід реалізації ЕМІ в європейських закладах вищої освіти, засвідчив, що тема є досить контрверсійною, оскільки ЕМІ є глобальним феноменом, що стрімко розвивається, і має як прихильників, так і противників (Marsh, 2014; Vinke, 1995; Macaro, 2021; Barrios, 2016; Coleman, 2018).

Метою статті є аналіз досвіду впровадження ЕМІ в Маріупольському державному університеті та висвітлення вирішення проблем, що з'явилися в процесі.

Виклад основного матеріалу. В контексті нашого дослідження розглянемо базові поняття: ЕМІ, L1, L2. Англійська мова як мова викладання (English as a medium of instruction (EMІ)) – це використання англійської мови для викладання академічних дисциплін у тих країнах, де основна мова (L1), якою розмовляє більшість населення не є англійською (L2) (Dearden, 2014: 4).

Незважаючи на те, що проблема впровадження англійської мови як мови викладання в

українських ЗВО стала гостро ще у 2016 році, коли Петро Порошенко підписав Указ «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні» (Указ, 2015), де серед комплексу заходів передбачалося і сприяння розширенню викладання у закладах вищої освіти дисциплін англійською мовою, реалізація цього проекту стала складним завданням, оскільки здобувачі та здобувачки вищої освіти неохоче долучаються до проекту ЕМІ через виклики та труднощі, з якими приходиться стикатися, а викладачі та викладачки ЗВО не володіють на достатньому рівні методикою викладання свого предмету англійською.

У контексті національної стратегії просування інтересів України у світовому інформаційному просторі у Маріупольському державному університеті (МДУ) було розроблено Концепцію розвитку англійської мови (далі – Концепція), метою якої є створення умов для підготовки випускників і викладачів до активного професійного спілкування в іншомовному професійному й академічному середовищах; забезпечення професійних потреб здобувачів вищої освіти на рівні, що відповідає очікуванням роботодавців; заохочення до навчання впродовж усього життя та самостійності у вивченні мов.

Концепцію розроблено з урахуванням Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», нормативних документів Міністерства освіти і науки України, «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, навчання, оцінювання», рамкових програм з іноземних мов, стандартів вищої освіти за рівнями та спеціальностями, проекту Концептуальних засад державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти, згідно з яким до 2025 року випускники українських університетів матимуть рівень володіння іноземною мовою, що дозволить їм повноцінно й адекватно брати участь в освітньому та професійному житті як на національному, так і на міжнародному рівнях (випускники всіх рівнів мають володіти англійською мовою на рівні не нижче B2) (Проект, 2019), Положення про організацію освітнього процесу в Маріупольському державному університеті (Концепція, 2020: 5).

Ідею Концепції представлено у формі рівневої моделі, яка забезпечує єдність, наступність і неперервність процесу навчання та викладання англійською мовою в ЗВО.

Завданнями Концепції було визначено: створення організаційних і дидактичних умов для забезпечення професійно орієнтованих мовних (мовленнєва, соціокультурна, соціолінгвістична, дискурсивна та стратегічна компетентності) потреб учасників освітнього процесу; підвищення їхньої академічної мобільності та конкурентоспроможності на національному і міжнародному рівнях; забезпечення доступу до навчання за програмами подвійних дипломів; координація навчання та викладання навчальних дисциплін англійською мовою; розвиток професійних умінь викладачів англійської мови; розвиток іншомовної компетентності науково-педагогічних працівників, що викладають англійською мовою фахові дисципліни на немовних спеціальностях; визначення/підтвердження рівня володіння мовою здобувачів освіти, які навчаються на немовних спеціальностях, до того, як вони вивчатимуть дисципліни англійською мовою; запровадження нових форм спільного професійного розвитку і формування педагогічних навичок, що відповідає потребам науково-педагогічних працівників як в ESP, так і в ЕМІ (Концепція, 2020: 7).

Концепцією також передбачається надання можливості науково-педагогічним працівникам, які викладають фахові навчальні дисципліни англійською мовою, проходити навчання з підвищення рівня фахової підготовки, удосконалення мовленнєвих умінь й розвитку мовних компетентностей на інтенсивних курсах англійської мови, у групах педагогічної майстерності МДУ із подальшим проходженням комплексного тестування й отримання відповідного сертифікату із зазначенням рівня знань, який дозволяє їм викладати англійською мовою навчальні дисципліни за фахом для здобувачів освіти немовних спеціальностей, предметно-орієнтовані практикуми англійською мовою для магістрів і докторантів, брати участь у міжнародних конференціях, стажуваннях, готувати наукові статті англійською мовою тощо.

У контексті нашого дослідження розглянемо проблеми, з якими ми стикнулись під час впровадження ЕМІ у Маріупольському державному університеті та шляхи їх вирішення.

Впровадження ЕМІ вимагає, щоб здобувачі та викладачі володіли англійською мовою на рівні не менше ніж В2. І першою проблемою є те, що хоча цільовий рівень володіння англійською мовою серед

випускників шкіл відповідно до чинних навчальних програм з іноземних мов (Навчальні програми, 2019) становить не нижче В1, значна їх кількість не досягають зазначеного рівня, внаслідок чого до системи вищої освіти часто потрапляють абітурієнти з низьким вхідним РВМ. Саме тому, для досягнення нашими здобувачами цільового рівня володіння іноземною мовою на кожному з рівнів вищої освіти до освітніх програм включено відповідний набір освітніх компонент. На першому (бакалаврському) рівні на опанування курсу «Іноземна мова» відводиться 18 кредитів ЄКТС, дисципліна викладається з 2 по 7 семестр. Для подальшого поглиблення мовленнєвих компетентностей здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр» у 8 семестрі вони можуть обрати відповідну вибіркочку дисципліну з переліку елективних навчальних дисциплін циклу професійної підготовки.

На другому (магістерському) рівні до переліку обов'язкових дисциплін циклу загальної підготовки включається дисципліна «Іноземна мова у професійному середовищі» в обсязі 3 кредити ЄКТС.

Друга проблема – недостатній рівень володіння іноземною мовою у викладачів. Для розв'язання цієї проблеми, для науково-педагогічних працівників, що виявили бажання викладати спеціальні дисципліни англійською, але їх рівень володіння мовою є недостатнім, було розроблено програму інтенсивних мовних курсів з урахуванням «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, навчання, оцінювання», рамкових програм з іноземних мов, стандартів вищої освіти за рівнями та спеціальностями, Концепції розвитку англійської мови у Маріупольському державному університеті.

Основними завданнями таких курсів є: створення організаційних і дидактичних умов для забезпечення професійно орієнтованих мовних (мовленнєва, соціокультурна, соціолінгвістична, дискурсивна та стратегічна компетентності) потреб учасників освітнього процесу; розвиток іншомовної компетентності науково-педагогічних працівників, що викладають англійською мовою фахові дисципліни на немовних спеціальностях; запровадження нових форм спільного професійного розвитку і формування педагогічних навичок, що відповідає потребам науково-педагогічних працівників в ЕМІ.

Окрім цього, з метою здійснення ефективного процесу організації викладання англійською мовою навчальних дисциплін і підвищення рівня мовної компетентності науково-педагогічних працівників профільних кафедр Університету до обов'язкової професійної кваліфікації додається мінімум одна

з таких вимог: знання англійської мови не нижче рівня B2, підтвержене сертифікатом відповідно до Загальноєвропейської рекомендації з мовної освіти з мов країн Європейського Союзу; наявність кваліфікаційного документу (диплом про вищу освіту); наявність документу (сертифікат, посвідчення) про проходження довгострокових мовних курсів обсягом 180 годин (6 кредитів ЄКТС), у тому числі організованих на базі МДУ.

Додатковим підтвердженням рівня володіння викладачем англійською мовою є наявність міжнародного професійного та мовного досвіду (стажування в країні, що входить в Організацію економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) або Європейський Союз; проведення лекцій англійською для іноземних здобувачів вищої освіти у рамках програм академічного обміну).

Ще однією проблемою, з якою ми зіткнулися під час впровадження програми ЕМІ у нашому закладі вищої освіти є невпевненість викладачів. Незалежно від їхнього фактичного рівня володіння англійською мовою, викладачі фахових дисциплін висловлюють побоювання, що їхньої англійської може бути недостатньо для навчання. Побоювання викладачів є цілком виправдані, оскільки різні фахові дисципліни мають свою спеціальну термінологію і завданням викладача є продумати як викладати ту чи іншу дисциплінарну термінологію здобувачам, які ще не мають базових знань у певній галузі. Для розв'язання цієї проблеми викладачам було запропоновано ряд тренінгів, метою яких було удосконалення методики викладання мови, підвищення впевненості в собі, колективне вирішення питань та складнощів, з якими стикалися викладачі під час ЕМІ, обмін досвідом, пошук креативних шляхів вирішення проблемних питань.

Четвертою проблемою виявився недостатній рівень педагогічної майстерності викладачів. Деякі викладачі помилково вважають, що ЕМІ – це просто питання перемикання кодів під час занять. Іншими словами, вони думають, що можна викладати точно так само, як вони викладають своєю рідною мовою, просто перекладаючи все на англійську, не змінюючи підходи до викладання, методи чи матеріали. Це помилкове уявлення значно знижує ефективність навчання в ЕМІ, а згодом може призвести до зниження мотивації викладача. Для розв'язання цієї проблеми у МДУ було створено школу педагогічної

майстерності викладача (ШПМ). У ШПМ викладачі мали змогу опанувати нові ефективні методики та методичні прийоми, вивчити та ознайомитись із сучасними інноваційними технологіями, сформувати індивідуальний стиль творчої діяльності, вивчити та впровадити в практику передовий педагогічний досвід тощо.

Маємо зазначити, що незважаючи на багатетапну та ґрунтовну підготовку викладачів до ЕМІ, більшість з них зазначають, що їм потрібна професійна підтримка для постійного професійного зростання та ефективного впровадження ЕМІ. Отже, у міру того, як заклади вищої освіти рухаються до ЕМІ, існує потреба у розвитку стійкої та спільної програми професійного розвитку викладачів ЕМІ і ця проблема залишається, на жаль, не розв'язаною.

Ми поділяємо думку зарубіжних науковців Х. Брауна, П. Клементса та А. Круза (Brown et al., 2016: 420), які зазначають, що співпраця викладачів вважається одним із найбільш перспективних видів професійного розвитку.

На нашу думку, створення спільноти викладачів, задіяних у ЕМІ, та організація їх співпраці сприятимуть більш широким можливостям для обміну ідеями та засобами навчання, підвищать ефективність навчання та мотивацію, дозволять зробити навчальний процес цікавим, різноманітним та інноваційним. Бажано, щоб в такій коаліції викладачів були не тільки новачки, але і досвідчені викладачі ЕМІ та викладачі мови.

Висновки. Впровадження програми ЕМІ не є простим завданням, імплементація такої методики можлива за сумісної діяльності викладачів англійської мови, викладачів професійних дисциплін, фахівців-педагогів і за підтримки керівництва закладу освіти. Досвід Маріупольського державного університету у цьому питанні засвідчує, що основними викликами для викладачів є: власний рівень володіння мовою, мовна компетентність здобувачів вищої освіти, методика викладання дисципліни англійською мовою та вибір методів навчання, рівень педагогічної майстерності і наявність ресурсів. Тільки завдяки ґрунтовній підготовці і всебічній зацікавленості усіх сторін можливо ефективно імплементувати ЕМІ-курс у практику підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болайто Р., Вест Р. Інтернаціоналізація українських університетів у розрізі англійської мови: Проект «Англійська мова для університетів. Київ : Сталь, 2017. 154 с.
2. Концепція розвитку англійської мови у Маріупольському державному університеті. Маріуполь: МДУ, 2021. 11 с.
3. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов, 10-11 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf>

4. Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні : Указ Президента України від 16.11.2015 р. № 641/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/641/2015#Text> (дата звернення: 08.02.2022). *The President's decree «About announcing 2016 the year of English in Ukraine»*, 2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/6412015-19560> [in Ukrainian].
5. Проект Концептуальних засад державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/konceptualni-zasady-derjavnoi-polityky-schodo-rozvytku-angliiskoi-movy/#post-6085-footnote-2>
6. Barrios E., Lopez-Gutierrez A., Lechuga C Facing challenges in English Medium Instruction through engaging in an innovation project. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2016. Vol. 228. P. 209–214.
7. Brown H. English-medium instruction in Japan: Discussing implications for language teaching. In: Clements P., Kruse A., and Brown H. (eds) *Focus on the Learner*. Tokyo : JALT, 2016. 419–425.
8. Coleman J.A. English medium teaching in European Higher Education, *Language Teaching*, 2017. 1 (1), p. 1–14.
9. Dearden J. English as a medium of instruction – a growing global phenomenon: Phase 1. London : British Council, 2014. 40 p. [in English].
10. Macaro E. English Medium Instruction: Time to start asking some difficult questions. *Modern English Teacher*. V. 24. No. 2. P. 1–7. URL: www.modernenglishteacher.com.
11. Marsh D., English as medium of instruction in new global linguistic order: Global Characteristics, local consequences. Second Annual Conference for Middle East Teachers of Science, Mathematics and Computing., Abu Dhabi. URL: <https://archive.org/details/ProceedingsOfTheSecondAnnualConferenceForMiddleEastTeachersOfScienceMathematicsAndComputing.pdf>.
12. Vinke A.A. English as the medium of instruction in Dutch engineering education. Delft : Delft University Press, 1995. 206 p.

REFERENCES

1. Bolaito R., Vest R. Internatsionalizatsiia ukrainskykh universytetiv u rozrizi anhliiskoi movy: Proekt “Anhliiska mova dlia universytetiv” [Internationalization of Ukrainian universities in terms of English: Project “English for universities”]. Kyiv : Stal, 2017. 154 s. [in Ukrainian].
2. Kontsepsiia rozvytku anhliiskoi movy u Mariupolskomu derzhavnomu universyteti [The concept of English language development at Mariupol State University]. Mariupol: MDU, 2021. 11 s. [in Ukrainian].
3. Navchalni prohramy z inozemnykh mov dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv i spetsializovanykh shkil iz pohlyblenym vyvchenniam inozemnykh mov, 10-11 klasy [Curricula in foreign languages for schools and specialized schools with in-depth study of foreign languages, grades 10-11]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/prohramy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf> [in Ukrainian].
4. Pro oholoshennia 2016 roku Rokom anhliiskoi movy v Ukraini : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 16.11.2015 r. № 641/2015 [The President's decree «About announcing 2016 the year of English in Ukraine»]. 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/641/2015#Text>. [in Ukrainian].
5. Proiekt Kontseptualnykh zasad derzhavnoi polityky schodo rozvytku anhliiskoi movy u sferi vyshchoi osvity [Draft Conceptual Principles of State Policy for the Development of the English Language in the Field of Higher Education]. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/konceptualni-zasady-derjavnoi-polityky-schodo-rozvytku-angliiskoi-movy/#post-6085-footnote-2> [in Ukrainian].
6. Barrios E., Lopez-Gutierrez A., Lechuga C Facing challenges in English Medium Instruction through engaging in an innovation project. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2016. Vol. 228. P. 209-214.
7. Brown H. English-medium instruction in Japan: Discussing implications for language teaching. In: Clements P., Kruse A., and Brown H. (eds) *Focus on the Learner*. Tokyo : JALT, 2016. 419–425.
8. Coleman J.A. English medium teaching in European Higher Education, *Language Teaching*, 2017. 1 (1), p. 1–14.
9. Dearden J. English as a medium of instruction – a growing global phenomenon: Phase 1. London : British Council, 2014. 40 p.
10. Macaro E. English Medium Instruction: Time to start asking some difficult questions. *Modern English Teacher*. V. 24. No. 2. P. 1–7. URL: www.modernenglishteacher.com.
11. Marsh D., English as medium of instruction in new global linguistic order: Global Characteristics, local consequences. Second Annual Conference for Middle East Teachers of Science, Mathematics and Computing., Abu Dhabi. URL: <https://archive.org/details/ProceedingsOfTheSecondAnnualConferenceForMiddleEastTeachersOfScienceMathematicsAndComputing.pdf>.
12. Vinke A.A. English as the medium of instruction in Dutch engineering education. Delft : Delft University Press, 1995. 206 p.